Metallsökare

Vägledning för tillämpning av Kulturmiljölagen enligt 2 kap. 18-20 § kulturmiljölagen (1988:950)

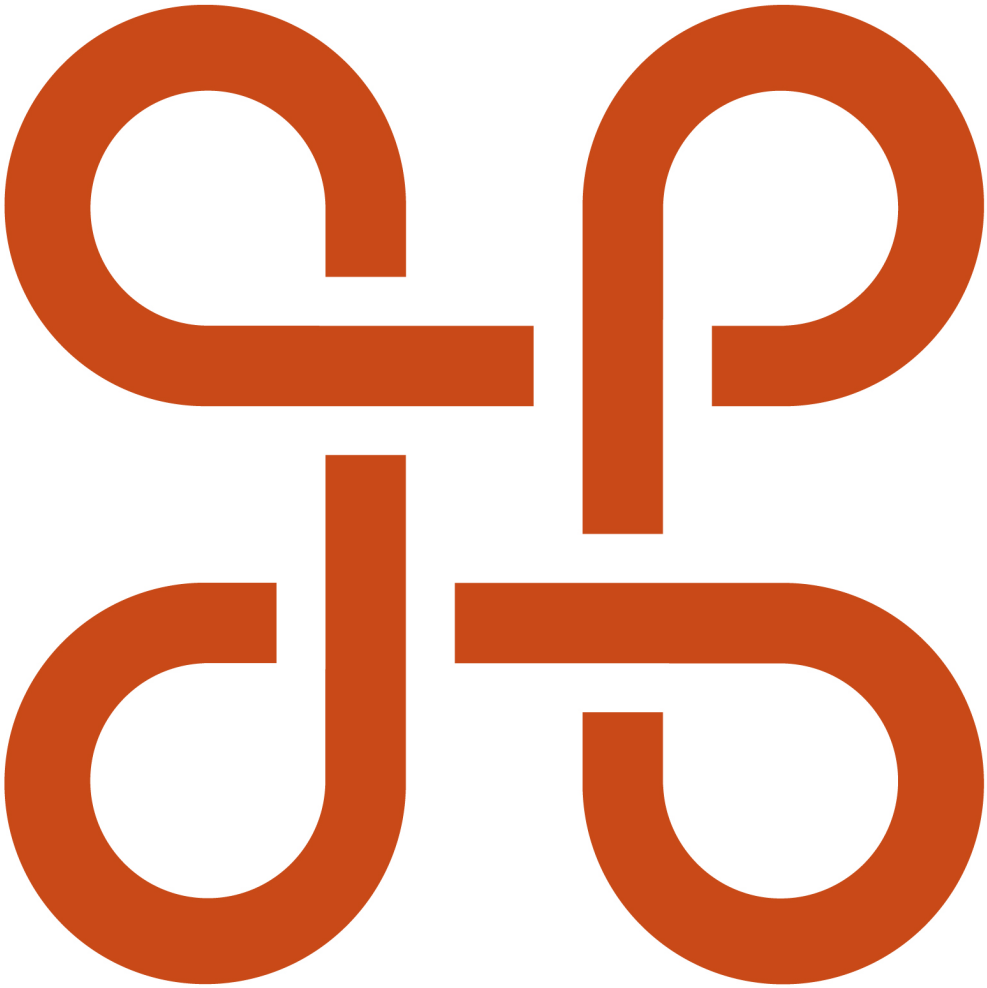

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2019
Metallsökare. Vägledning för tillämpning av Kulturmiljölagen enligt 2 kap. 18-20 § kulturmiljölagen (1988:950)
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor på http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv
Diarienummer: RAÄ-2019-247

Innehållsförteckning

1 Metallsökare 6

2 Ansökan om tillstånd 7

2.1 Metallsökaranvändningens ändamål 7

2.1.1 Att söka efter sentida föremål 8

2.1.2 Att söka efter mineraler 8

2.1.3 Att söka efter meteoriter 8

2.1.4 Generella tillstånd 8

2.1.5 Prospektering 9

2.1.6 Vetenskaplig forskning 9

2.2 Geografiskt avgränsat område 10

2.3 Samtycke från fastighetsägaren 10

2.4 Ansökningsavgift för metallsökare 12

3 Tillståndsprövning 12

3.1 Användare som inte behöver tillstånd 12

3.1.1 Riksantikvarieämbetet 13

3.1.2 Uppdragsarkeologi och forskningsundersökningar 13

3.1.3 Militär verksamhet 13

3.1.4 Andra myndigheters verksamheter 13

3.2 Risk för att fornfynd påträffas eller att fornlämningar skadas 14

4 Beslut om tillstånd 16

4.1 Fysisk och juridisk person 16

4.2 Giltighetstid 17

4.3 Geografiskt område i tillståndet 18

4.4 Tillstånd med villkor 18

4.5 Att avbryta sökandet och kontakta länsstyrelsen 19

4.6 Upplysningar om annan lagstiftning 20

4.6.1 Att medföra tillståndet 21

1 Metallsökare

Enligt kulturmiljölagen (KML) får metallsökare inte användas eller medföras utan tillstånd.[1] Det finns föreskrifter som syftar till att möjliggöra användning av metallsökare utan att skada fornlämningar och fornfynd. Föreskrifterna reglerar ansökan, tillståndsprövning och beslut om metallsökare.[2] Från och med 2018 ska länsstyrelsen ta ut en avgift för tillståndsprövningen av metallsökare.[3]

I kulturmiljölagen definieras metallsökare som ”en apparat som kan användas för att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan (metallsökare)”.[4] En annan vanlig benämning på metallsökare är metalldetektor. Det finns olika sorters metallsökare på marknaden som är anpassade för olika användningsområden. Denna vägledning utgår ifrån att alla apparater som träffas av definitionen av metallsökare enligt KML är tillståndspliktiga, dvs en apparat som kan användas för att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan.[5] Vissa stationära metallsökare kan falla utanför tillståndsplikten, såsom larmbågar som inte är utformade för att söka efter metaller under markytan.

Enligt KML krävs det ett tillstånd från länsstyrelsen för att använda och medföra en metallsökare. Undantagna från kravet om tillstånd är:

- Riksantikvarieämbetet,
- den som efter beslut av länsstyrelsen enligt 2 kap. 8 § andra stycket, 11 § andra stycket eller 13 § fjärde stycket KML utför sådana undersökningar av fornlämningar eller platser där fornfynd har påträffats,
- medförande och användning i militär verksamhet för att söka efter annat än fornfynd, och
- användning i en myndighets verksamhet för att söka efter annat än fornfynd.[6]

---

[1] Kulturmiljölagen (1988:950) 2 kap. 18 – 20 §§.

[2] Föreskrifter om metallsökare KRFS 2018:4.

[3] 10a § Kulturmiljöförordningen (1988:1188).

[4] 2 kap. 18 § KML

[5] 2 kap. 18 § KML.

[6] 2 kap. 18 § KML.

2 Ansökan om tillstånd

En ansökan om tillstånd att använda och medföra metallsökare ska innehålla:[7]

1. angivande av det eller de geografiskt avgränsade områden där sökanden vill använda eller medföra metallsökare,
2. verksamhetens ändamål med angivande av varför sökanden vill använda och medföra metallsökare samt hur verksamheten ska genomföras,
3. personnummer eller motsvarande identitetsuppgifter eller organisationsnummer och kontaktuppgifter för den person som tillståndet ska gälla för,
4. om sökanden är en juridisk person, namn och personnummer på den eller de fysiska personer som ska genomföra sökningen,
5. en karta med sådan detaljeringsgrad att det sökta området eller områdenas begränsning tydligt framgår och där kartskalan anges,
6. under vilken period sökanden vill använda och medföra metallsökare,
7. kontaktuppgifter till fastighetsägaren, och
8. samtycke från fastighetsägaren om ändamålet inte omfattas av allemansrätten.

För att underlätta för den sökande kan länsstyrelsen tillhandahålla en ansökningsblankett att skicka in till länsstyrelsen eller en e-tjänst. Om en ansökan är ofullständig och därför inte kan prövas, ska länsstyrelsen ge den sökande en möjlighet att komplettera ansökan och informera om att ansökan kommer att avvisas om den sökande inte kompletterar inom den tid som länsstyrelsen anger.

2.1 Metallsökaranvändningens ändamål

Länsstyrelsen kan endast ge tillstånd att använda och medföra metallsökare för verksamhet som avser sökning efter annat än fornfynd, dvs. föremål som är från 1850 eller senare eller för verksamhet som ingår i vetenskaplig forskning hos det allmänna.[8]

[7] 2 § Föreskrifter om metallsökare KRFS 2018:4.

[8] 2 kap. 19 § första stycket KML, 2 kap. 3 § KML.

2.1.1 Att söka efter sentida föremål

Den dominerande gruppen bland de som söker tillstånd för metallsökare är hobbyanvändare som önskar leta efter sentida föremål[9]. Vanligen önskar den sökande leta efter föremål som kan finnas på eller i marken på exempelvis badplatser eller allmänna platser. När tillstånd söks för områden och markslag där det inte finns en tydlig koppling mellan området och möjligheten att påträffa sentida föremål, exempelvis i skogsmark, betesmark eller odlingsmark, är analysen av områdets lämplighet för metallsökaranvändning extra viktig.

Länsstyrelsen hanterar även ansökningar för andra verksamheter där syftet är att söka efter annat än fornfynd. Exempel på sådana verksamheter är när den sökande, med hjälp av metallsökare, önskar leta efter borttappade föremål, gränsmarkeringar, vattenventiler m.m. Vid denna användning är det ansökta området vanligen mindre och tillståndet kan därmed utfärdas för en relativt kort tid, exempelvis några dagar eller ett par veckor.

2.1.2 Att söka efter mineraler

Metallsökare används ibland även av de som har som hobby att leta efter mineraler. Många gånger rör det sig om amatörgeologer som är anslutna till den så kallade Mineraljakten som anordnas av Sveriges geologiska undersökning (SGU). Tävlingen ses av SGU som ett komplement till den yrkesmässiga metallprospekteringen och syftar till att hitta nya förekomster av malm- och industrimineral.

2.1.3 Att söka efter meteoriter

De som letar efter meteoriter önskar ibland ta hjälp av en metallsökare. Framför allt är det Norrlandslänen som berörs av denna verksamhet, men det förekommer även i andra delar av Sverige. Om större grävningar kommer i fråga till följd av meteoritletningen kan länsstyrelsen upplysa om att det kan krävas tillstånd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken (se avsnitt 4.7 *Upplysningar om annan lagstiftning*).

2.1.4 Generella tillstånd

Näringsverksamhet som inte innebär risk för att skada fornlämning eller att påträffa fornfynd kan erhålla ett generellt tillstånd.[10] Sådan näringsverksamhet kan vara

[9] Med sentida föremål avses föremål som kan antas vara från tiden efter 1850. Jämför 2 kap. 3 § KML

[10] 13 § föreskrifter om metallsökare.

företag såsom: jordbruk, träindustri och andra företag som med hjälp av metallsökare letar efter exempelvis: skrot eller ledningar och rör, kablar och järnvägsväxlar eller cisterner och tankar.

Storleken på företaget och hur metallsökaren är tänkt att användas av företaget kan påverka utformningen av beslutet om tillstånd för metallsökaranvändningen. Gäller beslutet ett litet företag, där endast den som äger företaget ska använda metallsökaren, kan ett personligt tillstånd utformas. Gäller beslutet ett större företag, där flera anställda behöver använda metallsökaren, kan tillståndet utfärdas för en juridisk person.

Ett generellt tillstånd kan lämnas för ett större geografiskt avgränsat område såsom en kommun eller ett län. För ansökan om ett generellt tillstånd behövs inte någon karta och inte heller behöver kontaktuppgifter eller samtycke från fastighetsägare inhämtas.[11] I övrigt gäller samma krav på ansökan som för övriga ändamål (se avsnitt 2 *Ansökan om tillstånd*).

2.1.5 Prospektering

Undersökningar av berggrunden i syfte att hitta utvinningsbara fyndigheter (prospektering) sker inom ramen för ett så kallat undersökningstillstånd enligt minerallagen.[12] Det är Bergsstaten som beslutar i frågor enligt minerallagen och prövar ansökningar om undersökningstillstånd, men när en prospektering sker med hjälp av metallsökare krävs det även ett tillstånd enligt 2 kap. 19 § KML. Bergsstaten lämnar undersökningstillstånd för områden där det kan antas att undersökningar kan leda till fynd av malm eller mineral och dessa områden kan vara omfattande i storlek. Planerar prospektören även att göra markingrepp på fornlämningar krävs tillstånd för detta enligt 2 kap. 12 § KML.

2.1.6 Vetenskaplig forskning

Länsstyrelsen kan enligt 2 kap. 19 § KML endast ge tillstånd till någon som önskar använda metallsökare för att söka efter fornfynd när användningen ingår i en vetenskaplig forskning hos det allmänna. I dessa fall handlar det om att söka efter fornfynd på platser där det inte finns några kända fornlämningar eller tidigare upphittade fornfynd.

---

[11] 13 § föreskrifter om metallsökare.

[12] Minerallag 1991:45.

Med vetenskaplig forskning hos det allmänna avses den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor samt museer där stat, kommun eller landsting utövar bestämmande inflytande. Även vetenskaplig forskning där myndigheter är delaktiga som beställare eller utförare kan omfattas.[13] Det bör framgå av ansökan varför forskningsprojektet har valt metallsökare som ett redskap och en metod i syfte att leta fornfynd. Länsstyrelsen behöver därför efterfråga ett tydligt syfte med forskningen och dess omfattning som underlag för tillståndsprövningen. I beslutet om tillstånd behöver länsstyrelsen ange villkor för användningen i relation till vad forskningen syftar till. Det kan exempelvis handla om att tillståndsinnehavare ska ta kontakt med länsstyrelsen när de påträffar en fornlämning eller ett fornfynd, att resultaten från metallsökaranvändningen ska rapporteras till länsstyrelsen inom en viss tid efter att avsökningarna är avslutade eller att projektet ska inkludera kostnader för konservering av tillvaratagna fynd.

2.2 Geografiskt avgränsat område

Ett geografiskt avgränsat område är ett sammanhängande mark- eller vattenområde som kan vara en eller flera fastigheter eller delar av fastigheter. Det geografiska områdets begränsning behöver vara markerat med en linje på den karta som ska följa med ansökan. Detta gäller inte ansökan om generella tillstånd där det räcker att ange exempelvis det län eller kommun ansökan gäller.

Länsstyrelsens behöver göra en tillståndsprövning både av områden som är belägna på land och i vatten.

2.3 Samtycke från fastighetsägaren

Allemansrätten ger var och en rätt till att i viss utsträckning nyttja en annans fastighet, vilket bland annat innebär en rätt att röra sig på fastigheten. Nyttjandet får dock enligt allemansrätten inte utsträckas till att någon utan lov från markägaren rör sig på en tomtmark eller plantering eller över en äga som kan ta skada.[14] Om ändamålet med ansökan om tillstånd att använda metallsökare innebär att den sökande gör annat inom annans fastighet än att färdas och vistas hänsynsfullt utanför fastighetsägarens hemfridszon, krävs samtycke från

[13] 7 § föreskrifter om metallsökare.

[14] Bertil Bengtsson, Allemansrätten – Vad säger lagen? Naturvårdsverket 2004.

fastighetsägaren. Att gräva upp föremål kräver således samtycke från fastighetsägaren. Ett sådant samtycke ska inhämtas av den sökande och bifogas ansökan.[15] Om den som ansöker också är markägare behövs inget särskilt intyg om samtycke.

[15] 2 § 8 föreskrifter om metallsökare.

2.4 Ansökningsavgift för metallsökare

Enligt kulturmiljöförordningen ska länsstyrelsen ta ut en avgift för prövning av ärenden om tillstånd att använda och medföra metallsökare.[16] Ansökningsavgiftens storlek bestäms genom avgiftsförordningen.[17] Varje geografiskt avgränsat område som ansökan avser ska ses som ett avgiftsbelagt ärende.[18] Det gäller både om det är fråga om ett litet område eller som i fallet med de generella tillstånden, ett helt län eller kommun. Om en ansökan gäller flera geografiskt avgränsade områden ska alltså flera avgifter tas ut. Eftersom tillstånd till metallsökaranvändning och -medförande är personligt, ska varje sökande betala en eller flera avgifter beroende på hur många sådana områden ansökan gäller. Det innebär att även om flera personer gemensamt skickar in en ansökan som gäller samma geografiskt avgränsade område så ska de erlägga varsin avgift.

3 Tillståndsprövning

Länsstyrelsens prövning av ansökningar om tillstånd för att få använda och medföra metallsökare omfattar vanligen följande moment:

- Kontrollera att ansökan är komplett.
- Kontrollera om den sökande behöver tillstånd.
- Kontrollera att avgiften är betald.
- Analysera fornlämningssituationen i området.
- Bedöma skälen till användningen.
- Formulera beslutet.

3.1 Användare som inte behöver tillstånd

Det finns vissa undantag från tillståndskravet och i dessa fall behöver länsstyrelsen inte utfärda något tillstånd att använda eller medföra metallsökare.[19]

---

[16] 10a § SFS 2017:1083 Förordning om ändring i kulturmiljöförordningen (1988:1188).

[17] 10 § första stycket 2 i avgiftsförordningen (1992:191).

[18] 10b §§ SFS 2017:1083 Förordning om ändring i kulturmiljöförordningen (1988:1188).

[19] 2 kap 18 § KML.

3.1.1 Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet har rätt att utan tillstånd använda och medföra metallsökare på fornlämningar samt på platser där fornfynd har påträffats. Riksantikvarieämbetet har även rätt att använda metallsökare i syfte att leta efter fornfynd. Samråd sker lämpligen med den berörda länsstyrelsen inför användningen.

3.1.2 Uppdragsarkeologi och forskningsundersökningar

Den som har fått tillstånd från länsstyrelsen att på en specifik plats utföra en forskningsundersökning (enligt 2 kap. 8 § KML) eller en uppdragsarkeologisk utredning eller undersökning (enligt 2 kap. 11–13 § KML) behöver inget särskilt tillstånd för att använda och medföra en metallsökare. Då betraktas metallsökaren som ett redskap och en metod som används vid den arkeologiska undersökningen. Vilka metoder som kommer att användas bör dock beskrivas av undersökaren i undersökningsplanen (se Vägledning för uppdragsarkeologi avsnitt 3. *Förfrågningsunderlag och undersökningsplan*).

3.1.3 Militär verksamhet

Inom militär verksamhet kan metallsökare användas för att söka efter annat än fornfynd, utan att det behövs ett tillstånd från länsstyrelsen. Det kan vara aktuellt vid militärens avsökningar efter minor eller blindgångare inom främst militära skjutfält eller övningsområden. Skälet till undantaget är att det ska vara möjligt för militären att använda metallsökare över hela skjutfältet även om det finns fornlämningar där.[20] Det generella förbudet mot att göra ingrepp i fornlämningar enligt 2 kap. 6 § KML gäller dock även inom militära skjutfält och övningsområden, dvs. militären får gå med metallsökare på en fornlämning, men får inte göra några ingrepp.

3.1.4 Andra myndigheters verksamheter

Med en myndighets verksamhet avses såväl statliga som kommunala organ. Dessa myndigheter kan, utan tillstånd från länsstyrelsen, använda metallsökare när syftet är att söka efter annat än fornfynd. Det kan gälla verksamheter vid tekniska verk, räddningstjänster, polisen och hamnmyndigheter som behöver metallsökare för att exempelvis lokalisera ledningar eller leta föremål i samband med brottsutredningar. För länsstyrelsens egen användning av metallsökare behövs det inte heller något

[20] Regeringens proposition 1990/91:123 om fornminnesbrott m.m. s. 14-15.

tillstånd. Däremot behövs tillstånd för att använda metallsökare inom statliga bolag eller för företag som anlitas av staten. Detsamma gäller även för kommunala bolag eller företag som anlitas av kommunen. Om en myndighets användning av en metallsökare på en fornlämning leder till markingrepp, exempelvis genom grävning, krävs det tillstånd enligt 2 kap. 12 § KML.

3.2 Risk för att fornfynd påträffas eller att fornlämningar skadas

Vid tillståndsprövningen ska den sökandes ändamål bedömas i relation till risken för att fornfynd påträffas eller att fornlämningar skadas. Tillstånd att använda och medföra metallsökare ska inte ges om det finns hög risk för att fornfynd påträffas eller att fornlämningar skadas.[21] Hög risk föreligger när det i eller vid området finns kända fornlämningar eller när det är sannolikt att okända fornlämningar finns i eller vid området. Tillståndsgivningen bör vidare vara ytterst restriktiv i de mest fyndtäta områdena i landet".[22] Exempel på fyndtäta och fornlämningsrika områden är Gotland och Öland.

Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister är det viktigaste beslutsunderlaget för ett tillståndsärende. Men för att kunna bedöma sannolikheten för att det finns okända fornlämningar krävs information om markslag, topografi och fornlämningsbild i och vid området som ansökan avser. Om länsstyrelsen bedömer att underlag utöver Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister behövs för att bedöma risken för skada på fornlämning, kan länsstyrelsen även ta del av bland annat:

- Historiska kartor.
- Ortnamn.
- Kunskapsunderlag framtagna av kommuner, länsstyrelser eller museer samt miljökonsekvensbeskrivningar enligt miljöbalken som kommit till länsstyrelsens kännedom.
- Resultat från arkeologiska utredningar, förundersökningar och undersökningar.
- Skriftliga källor och annat arkivmaterial.
- Annan relevant information om fornlämningar och fornfynd som kommit till länsstyrelsens kännedom.[23]

[21] 6 § Föreskrifter om metallsökare.

[22] Prop. 2012/13:96 s 55.

[23] Allmänt råd till 5 § föreskrifter om metallsökare.

Vilken typ av fornlämning som finns inom eller intill ett ansökt område kan vara avgörande för utfallet i prövningen. Exempelvis kan en metallsökaranvändning bedömas vara tillåten nära en brolämning eller milstolpe, men behöver vara mer restriktiv nära ett gravfält. Länsstyrelsen behöver därför analysera kulturmiljön inom eller intill det ansökta området. Tillståndsgivningen bör genomgående vara restriktiv om ett område eller dess närhet innehåller fornlämningar eller om okända fornlämningar kan förväntas inom eller intill området. Tillståndsgivningen bör vidare vara ”ytterst restriktiv i de mest fyndtäta områdena i landet”.[24]

Det går inte att generellt peka ut områden eller markslag som är fria från fornlämningar eller fornfynd, och där det därför skulle vara lämpligt att använda och medföra metallsökare. Exempelvis kan en viss badstrand vara oproblematisk för metallsökaranvändning medan en annan badstrand kan ha fornlämningar på och i direkt anslutning (såsom hamnplatser, boplatser och gravar). Därför behöver behovet av skydd prövas i varje enskilt fall utifrån de särskilda omständigheterna i ärendet. Det innebär att bedömningen kan skifta utifrån den sökandes önskemål om att använda metallsökare och de lokala förhållandena.[25]

Prövningen av tillstånd för metallsökare kan jämföras med att det inför ett arbetsföretag där någon avser uppföra en byggnad eller annan anläggning, kan krävas en arkeologisk utredning för att fastställa områdets eventuella arkeologiska intressen. Behöver det klargöras om okända fornlämningar finns i området, kan det även vara skäl till att neka tillstånd till att använda och medföra metallsökare inom detta område.

Att någon i ansökan anger att det endast är i ytlagret på en fornlämning som metallsökning ska ske är inte ett tillräckligt argument för att få använda en metallsökare inom ett område med fornlämningar. På fornlämningar, platser för fornfynd eller platser där länsstyrelsen bedömer att okända fornlämningar kan påträffas går det inte att generellt ange på vilket djup som en avsökning och grävning kan ske. Fornfynd kan påträffas såväl i ytskiktet som djupare ner, varför det inte alls är lämpligt att använda metallsökare inom dessa områden.

[24] Prop. 2012/13:96, s. 55

[25] Prop. 2012/13:96, s. 56

4 Beslut om tillstånd

Ett beslut om tillstånd till att använda eller medföra metallsökare ska innehålla ett antal specifika uppgifter.[26] Dessa är:

- det ändamål metallsökaren får användas för,
- den person tillståndet gäller för,
- beslutets giltighetstid,
- det geografiska område metallsökaren får användas och medföras inom,
- en karta där det beviljade området eller områdenas begränsning tydligt framgår, och där kartans skala anges,
- upplysning om att metallsökaranvändningen ska avbrytas och länsstyrelsen kontaktas om fornfynd eller fornlämning påträffas.

Utöver dessa uppgifter ska ett beslut enligt förvaltningslagen innehålla de skäl som har bestämt utgången i prövningen.[27] Ett beslut om avslag ska innehålla en motivering till länsstyrelsens bedömning av risken för att fornfynd kan påträffas eller att risk för skada på fornlämning kan uppstå.[28] Om en fornlämning finns inom eller intill ett ansökt område behöver den därför beskrivas och sättas in i ett större sammanhang. Bedömer länsstyrelsen att sannolikheten är stor att påträffa okända fornlämningar eller fornfynd inom eller intill ansökt område, så är det viktigt att det framgår tydligt av beslutet.

4.1 Fysisk och juridisk person

I beslutet ska det framgå för vilken person beslutet gäller och därmed vem som är innehavaren av ett tillstånd. Beslutet kan ställas till en fysisk eller juridisk person. Med begreppet fysisk person avses enskilda människor. Med begreppet juridisk person avses organisationer med egen rättskapacitet, exempelvis ideella föreningar som har stadgar, stiftelser och företag.

[26] 2 kap. 19 § KML och 10 § föreskrifter för metallsökare.

[27] 32 § Förvaltningslag (2017:900)

[28] 10 § föreskrifter om metallsökare.

Gäller beslutet en fysisk person bör i första hand en enskild person omfattas av beslutet. Om det omfattar flera fysiska personer behöver samtliga metallsökaranvändare finnas namngivna i beslutet och även betala varsin avgift. Det kan exempelvis vara aktuellt när flera personer har skickat in en gemensam ansökan om att använda metallsökare vid ett och samma tillfälle.

Barn under 18 år kan inte själva ansöka om tillstånd. Det blir i stället vårdnadshavarna som därför får ansöka för barnets räkning. Om en person under 18 år beviljas tillstånd kan länsstyrelsen ange ett villkor om att barnet ska åtföljas av sin vårdnadshavare vid användningen.

När ett beslut utfärdas för en juridisk person bör en kontaktperson namnges i beslutet. Då ett tillstånd, som inte är ett generellt tillstånd, lämnas till en juridisk person bör ansökan innehålla en förteckning över de som ska använda tillståndet. Om exempelvis en förening ansöker behöver således ansökan innehålla en förteckning över föreningens medlemmar, alternativt de medlemmar som tänker använda tillståndet. Andra personer än de som förtecknas kan då inte utnyttja tillståndet. Länsstyrelsens beslut behöver innehålla upplysningen om att i fall nya medlemmar tillkommer under tiden mellan ansökans inlämnande och tillståndets giltighetstids slut så behöver de nya medlemmarna anmälas till länsstyrelsen om de ska kunna utnyttja tillståndet. Samma förfarande gäller för företag, dock inte de näringsidkare som ansöker om generellt tillstånd.

4.2 Giltighetstid

Länsstyrelsens beslut behöver vara tidsbegränsade för att möjliggöra tillsyn. Giltighetstiden ska anpassas efter syftet med användningen och relateras till det område som berörs av tillståndet.[29] Tillstånd att använda och medföra metallsökare bör inte ges för mer än två år om inte sökanden har skäl att få ett längre tillstånd. I de fall sökanden är en juridisk person bör tillstånd endast lämnas för en kort period. Ett sådant exempel är när en metallsökarförening ansöker om tillstånd för att genomföra ett metallsökarevent för sina medlemmar. Detta gäller inte näringsidkare som söker ett generellt tillstånd som kan få ett tillstånd med längre giltighetstid än två år.[30]

[29] 9 § föreskrifter om metallsökare.

[30] 13 § föreskrifter om metallsökare.

4.3 Geografiskt område i tillståndet

Tillståndet ska innehålla uppgifter om inom vilket geografiskt område metallsökaren får användas och medföras. Länsstyrelsen kan bevilja ansökan delvis genom att undanta delar av sökt område.[31] Därför kan området i tillståndet skilja sig från det i ansökan. Det område där tillstånd lämnas kan vara en inskränkning av det ansökta området och behöver därför tydligt redovisas på en bifogad karta. Det område där tillstånd beviljas bör utgöra hela eller delar av området i ansökan men inte att det görs ”hål” i ett område där platser med enskilda fornlämningar undantas.

Det är viktigt att avgränsningen av ett tillståndsområde görs på ett sådant sätt som underlättar för tillståndsinnehavarens möjligheter att följa lagen. En avgränsning behöver därför göras så tydlig som möjligt, exempelvis genom att använda befintliga topografiska begränsningar, såsom vägar eller vattendrag. Vidare behöver kartan vara i ett format som gör den läsbar för såväl tillståndsinnehavaren som eventuellt andra berörda, exempelvis markägare eller polis.

4.4 Tillstånd med villkor

För att säkerställa att metallsökare inte används i strid med KML får ett tillstånd förenas med nödvändiga villkor.[32] Villkoren kan behöva utformas olika beroende på syftet med metallsökaranvändningen och vilket område som berörs av tillståndet. Länsstyrelsen kan förena tillståndet med skäliga villkor såsom om att tillståndsinnehavaren ska:

- meddela när avsökning påbörjas och avslutas,
- skriftligen redovisa eventuella fornfynd som påträffas samt geografisk position för fyndplatsen.[33]

Ett villkor att användarna ska meddela när de börjar och slutar söka av ett område kan anges i beslutet om länsstyrelsen exempelvis avser att genomföra kontroller på plats.

---

[31] 6 § föreskrifter om metallsökare.

[32] 2 kap. 19 § KML.

[33] 11 § föreskrifter om metallsökare.

Ett villkor om att tillståndsinnehavaren ska lämna en redogörelse till länsstyrelsen för vilka föremål som har påträffats och var de har påträffats kan anges om länsstyrelsen önskar få in uppgifter om vilka föremål som hittas av tillståndsinnehavaren. Villkoret är aktuellt främst för tillstånd som avser metallsökaranvändning i hobbysyfte och endast för de områden där länsstyrelsen ser behov av att få in denna information. Genom att beslutet förses med detta villkor kan länsstyrelsen följa upp om fornfynd påträffats som tillståndsinnehavaren själv inte inser är fornfynd. Det innebär också att länsstyrelsen via redogörelsen kan få in uppgifter till det underlag som Riksantikvarieämbetet behöver vid en eventuell prövning av inlösens- eller hittelönsärenden. Redogörelser av vilka fynd som påträffats kan även ge kompletterande uppgifter till länsstyrelsens olika kunskapsunderlag, exempelvis nya kunskaper om områden som länsstyrelsen saknar landskapsinformation om. Slutligen får länsstyrelsen en möjlighet att via redogörelsen fånga upp annan kunskap som tillståndsinnehavaren själv önskar delge, exempelvis uppgifter om kulturhistoriskt intressanta lämningar eller uppgifter om en plats och dess historia.

4.5 Att avbryta sökandet och kontakta länsstyrelsen

I beslutet ska länsstyrelsen ange att användaren av metallsökaren genast ska avbryta sökandet om en fornlämning eller ett fornfynd påträffas, och därefter snarast kontakta länsstyrelsen.[34] Förekomst av fornfynd kan vara en indikation på att det kan röra sig om en fornlämning eller en förstörd fornlämning. Upplysningen i beslutet kan därför vara ett sätt för länsstyrelsen att få in information om okända fornlämningar, samt att förhindra fortsatta sökningar och grävningar på platsen.

Länsstyrelsen kan återkalla hela eller delar av tillståndet om tidigare okänd fornlämning eller fornfynd påträffas.[35] Vid nyupptäckta fornlämningar eller fornfynd kan det vara olämpligt med fortsatt metallsökaranvändning i området, beroende på typen av fornlämning eller fornfynd.

[34] 10 och 12 §§ föreskrifter om metallsökare.

[35] 12 § föreskrifter om metallsökare.

4.6 Upplysningar om annan lagstiftning

Beslut om metallsökaranvändning enligt kulturmiljölagen kan även ha bäring på annan lagstiftning. Tillståndsinnehavaren har visserligen ett eget ansvar att ta reda på och känna till vad som gäller enligt andra lagar och förordningar, men länsstyrelsen bör upplysa om detta i beslutet och underlätta för tillståndsinnehavaren.[36]

Vilken annan lagstiftning som är relevant att upplysa om behöver länsstyrelsen avgöra från fall till fall, med hänsyn till syftet med metallsökaranvändningen och vilket område som berörs av tillståndet.

I kulturmiljölagen finns flera bestämmelser, utöver de som gäller metallsökare, som innehavaren av ett metallsökartillstånd behöver ha vetskap om. I länsstyrelsens beslut om tillstånd bör det därför finnas upplysningar om vad som gäller enligt 2 kap. 4–6 §§ KML. Vidare kan länsstyrelsen även påminna om att ett agerande som strider emot vad som anges i KML innebär ett fornminnesbrott enligt 2 kap. 21–21a §§.

Enligt lagen om hittegods[37] ska var och en som hittar något utan oskäligt dröjsmål anmäla fyndet hos en polismyndighet. Även detta är en upplysning som bör finnas med i länsstyrelsens tillståndsbeslut.

För vissa verksamheter, exempelvis meteoritletning, kan det förekomma att den sökande önskar gräva i sådan omfattning att naturmiljön väsentligt kan komma att påverkas. För detta krävs ett samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Detta är något som länsstyrelsen bör upplysa om i tillståndet, då länsstyrelsen enligt miljöbalken kan ha föreskrivit villkor för att undvika skador på miljön.

Ett område som ett metallsökartillstånd gäller för kan beröras av bestämmelser som enligt miljöbalken är till skydd för ett områdes kultur- och naturvärden. En kommun eller en länsstyrelse kan skydda värdefulla landskapsområden för dess natur- eller kulturvärden genom att inrätta reservat med egna föreskrifter för att bevara dessa värden med stöd av 7 kap. 4–6, 9 och 30 §§ miljöbalken (1998:808). Om länsstyrelsen ger tillstånd för att använda och medföra metallsökare inom ett reservat bör länsstyrelsen i beslutet upplysa tillståndsinnehavaren om vilka

[36] Allmänt råd till 10 § föreskrifter om metallsökare.

[37] Lag (1938:121) om hittegods.

begränsningar som gäller, samt om vilka andra tillstånd som kan behövas inom området.

4.6.1 Att medföra tillståndet

Utöver vad som gäller enligt andra lagar och förordningar bör länsstyrelsen i sina beslut upplysa om att tillståndet bör medföras vid användandet eller medförandet av metallsökaren.[38] Har tillståndsinnehavaren med sig tillståndet underlättas eventuell tillsyn och det kan enkelt tas fram vid frågor från exempelvis markägare eller polis.

[38] Allmänt råd till 8 § föreskrifter om metallsökare.

Riksantikvarieämbetet I 08-5191 80 00 I registrator@raa.se I www.raa.se